

Československo v období tzv. normalizace (1969–1989)

Jaroslav Pažout

Obnovení „pořádku“

Za definitivní konec reformního hnutí je možno označit nahrazení Alexandra Dubčeka na postu prvního tajemníka ÚV KSČ v dubnu 1969 Gustávem Husákem. Na přelomu 60. a 70. let došlo i díky vlně perzekuce odpůrců tzv. normalizace k stabilizaci režimu, který bez větších otřesů přežíval až do konce 80. let. Nástup tzv. normalizace byl doprovázen masovými čistkami v komunistické straně, společenských organizacích i hospodářské a státní sféře. Ke stabilitě režimu přispěl vedle strachu z různých forem represí a zklamání z vystupování řady ikon Pražského jara též relativně pozitivní hospodářský vývoj a přijetí řady opatření zaměřených na uspokojení hmotných potřeb obyvatelstva. V druhé polovině 70. let se nicméně začal negativně projevovat návrat k tuhému systému centrálně plánované a řízené ekonomiky, která začala stagnovat a stále více zaostávat za Západem.

Gustáv Husák

Přestože nebylo postavení Gustáva Husáka ani v očích Moskvy nezpochybnitelné, upevnil si záhy svoje postavení přes tlaky různých mocenských skupin i díky bezesporu značné politické obratnosti. To bylo potvrzeno XIV. sjezdem KSČ v květnu 1971, na němž byl zvolen do funkce generálního tajemníka strany, v roce 1975 se pak stal prezidentem republiky.

Korespondenční lístek z roku 1970, který byl zaslán ÚV KSČ – karikatura stranického vedení
KSČ a KSSS

První výročí okupace

Posledním velkým otevřeným vystoupením proti „normalizačnímu“ režimu na takřka dvě desítky let se staly rozsáhlé demonstrace u příležitosti prvního výročí okupace v srpnu 1969, které byly i za cenu ztrát na životech a množství zraněných tvrdě potlačeny československými bezpečnostními silami. Blokáda vstupu na Václavské náměstí v Praze.

Poučení z krizového vývoje

Oficiální a závaznou interpretaci reformního hnutí v roce 1968, jakož i předcházejícího období a následného procesu „konsolidace“, představovalo Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ, jež bylo přijato na plénu ÚV KSČ v prosinci 1970. Vymezovalo též další směřování strany tím, že prohlásilo jakýkoliv pokus o reformy i v budoucnu za kontrarevoluční.

ÚSTŘEDNÍ VÝBOR KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA

POUČENÍ z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ

★

*Schváleno plenárním zasedáním ÚV KSČ
v prosinci 1970*

MATERIÁL JE URČEN PRO VNITROSTRANICKOU POTŘEBU

Kádrový materiál kandidáta na poslance do Sněmovny lidu Federálního shromáždění ministra financí a člena ÚV KSČ Rudolfa Rohlíčka sloužící jako podklad pro schválení jeho kandidatury v rámci kádrové nomenklatury předsednictva ÚV KSČ, říjen 1971

SL-obvod
č.4

inž. Rudolf Rohlíček, ČSc. - ministr financí ČSSR, člen ÚV KSČ

42 let (14.7.1929) Praha-město
ženatý bytem Praha 6-Petřiny, 392
úředník

z dělnické rodiny 1936-1948 základní školní vzdělání
národnost slovenská a absolvent 4leté obchodní akademie
člen KSČ od r.1947

vzdělání
1948-1958 úředník Investiční banky Bratislava, včetně vojenské základní služby v letech 1951-1953
1958-1960 vedoucí tajemník OV KSS Bratislava II
1960-1963 posluchač Institutu společenských věd VŠP při ÚV KSČ
1963-1964 vedoucí odboru ÚV KSS
1964-1969 zástupce vedoucího oddělení a vedoucí oddělení ÚV KSČ
1969-dosud ministr financí ČSSR

speciální znalosti
rusky, německy

politické funkce
1969-dosud ministr financí ČSSR

předseda ZO KSS Politicky a odborně vyspělý funkcionář strany, s dobrými organizačními schopnostmi. Ve svěřených funkcích se osvědčil.
předseda ÚO KSS
člen byra OV KSS
člen FMV KSČ-dosud
člen ÚV KSČ-dosud

funkce v zastupitelských a společenských organizacích
V jednání je uvážlivý a přímý, povahově vyrovnaný, klidný, čestný.
předseda MV ČSM V krizovém období 1968-1969 stál na pozicích marxismu-leninismu a proletářského internacionalismu.
poslanec NV
člen předsednictva KV ČSM

Vyznamenání
Medaile Nejvyššího sovětu SSSR k 100.výročí narození V.I.Lenina
Medaile k 50.výročí založení KSČ

Husákovy děti

Na počátku 70. let došlo k přijetí řady úspěšných pronatalitních opatření (prodloužení mateřské dovolené, zavedení novomanželských půjček apod.), která přispěla k výraznému zvýšení porodnosti (obecně se mluví o generaci tzv. Husákových dětí).

Husákovo 3+1

Přistoupilo se k rozsáhlé bytové výstavbě, především formou panelových domů (tzv. Husákovo 3+1), která i přes řadu zásadních nedostatků – nekvalitní materiál, nedostatečná infrastruktura na vzniklých sídlištích aj. – přispěla k alespoň částečnému naplnění poptávky po dosažitelném bydlení a jeho zkvalitnění. Děti hrající si na sídlišti v Praze na Proseku.

Volný čas

Občanům, kterým byla odebrána možnost podílet se na správě věcí veřejných, byl vytvářen prostor pro realizaci v soukromé sféře, do níž režim v podstatě nevstupoval. To vedlo např. ke vzniku fenoménu specifickému pro československou společnost této doby, jinde prakticky neznámému nebo praktikovanému v omezené míře – chataření, chalupaření a zahrádkaření.

Manifestační projevy souhlasu

Političtí představitelé sice verbálně usilovali o aktivizaci členské základny KSČ i celého obyvatelstva a čas od času vyžadovali manifestační vyjádření souhlasu se svou politikou, např. při oslavách Prvního máje či volbách, ve skutečnosti jim však pasivita veřejnosti vyhovovala.

Zdravotní sestry v prvomájovém průvodu v Liberci v roce 1978.

Propagační leták k volbám v roce 1976

Úspěchy ve vědě a technice

Československo dosáhlo v oblasti vědy, techniky či sportu některých nesporných úspěchů. Uvést je možno kupř. dostavění vysílače spojeného s hotelem na Ještědu v roce 1973, jehož architekt Karel Hubáček získal prestižní Perretovu cenu udělovanou Mezinárodní unií architektů, vítězství fotbalové reprezentace na mistrovství Evropy v Bělehradě v roce 1976, či let prvního československého kosmonauta Vladimíra Remka do vesmíru v roce 1978.

Pražské metro

V roce 1974 byla otevřena první část trasy C pražského metra, o čtyři roky později první část trasy A a v roce 1985 první část trasy B. Politickým rozhodnutím byly místo vozů domácí výroby vybrány zastaralé a těžší sovětské vozy, což vedlo k prodražení stavby i provozu metra. Ideologické hledisko se projevilo i ve volbě názvu řady stanic, mj. dnešní stanice Vyšehrad nesla název po prvním československém komunistickém prezidentovi.

**Gustáv Husák a Lubomír Štrougal na Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě
v Helsinkách v červenci 1975**

Charta 77

V polovině 70. let došlo v reakci na neutěšený stav společnosti a helsinský proces k sjednocení různých skupin disentu a nonkonformních občanů na půdě Charty 77, požadující dodržování lidských a občanských práv a vyzývající moc k dialogu. Následovala až hysterická reakce režimu, jejíž obětí se stal jeden z prvních mluvčích Charty 77 filozof Jan Patočka – zde na semináři o fenomenologii u profesorky Nesnídalové v roce 1976.

Základní prohlášení Charty 77

Základní prohlášení neformální občanské iniciativy Charta 77 datované 1. lednem 1977. Tento dokument se odvolával na Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě podepsaný v Helsinkách v roce 1975, na Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a na Mezinárodní pakt o hospodářských a sociálních právech, které v předchozím roce vstoupily v platnost také v Československu.

Dne 13.10. 1970 byly ve Sbírce zákonů ČSSR (č.120) zveřejněny "Mezinárodní pakt o občanských a politických právech" a "Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech", které byly jménem naší republiky podepsány v roce 1968, stvrzeny v Helsinkách roku 1975 a vstoupily u nás v platnost dnem 23.3. 1976. Od té doby mají naši občané právo a náš stát povinnost se jimi řídit.

Svobody a práva, jež tyto paktů zaručují, jsou důležitými civilizačními hodnotami, k nimž v dějinách směřovalo úsilí mnoha pokrokových lidí, a jejichž uzákonění může významně posloužit lidskému rozvoji naší společnosti. Vítáme proto, že ČSSR k těmto paktům přistoupila. Jejich zveřejnění nám ale s novou naléhavostí připomíná, kolik základních občanských práv platí v naší zemi zatím - bohužel - jen na papíře.

Člověk iluzorní je např. právo na svobodu projevu, zaručené článkem 19 prvního paktu. Desítkám tisíc našich občanů je znemožněno pracovat v jejich oboru jen proto, že zastávají názory odlišné od názorů oficiálních. Jsou přitom často objektem nejrozmanitějších diskriminací a šikanování ze strany úřadů i společenských organizací; zbaveni jakékoli možnosti bránit se, stávají se prakticky obětí apartheidu.

Statičtím dalším občanů je odírána "svoboda od strachu" (preambule prvního paktu), protože jsou nuceni žít v trvalém nebezpečí, že projeví-li své názory, ztratí pracovní i jiné příležitosti.

V rozporu s článkem 13 druhého paktu, zajišťujícím právo na vzdělání, je nesčetným mladým lidem bráněno ve studiu jen pro jejich názory nebo dokonce pro názory jejich rodičů. Bezpočet občanů musí žít ve strachu, že kdyby se projevíli v souladu se svým přesvědčením, mohli by být buď sami nebo jejich děti zbaveni práva na vzdělání.

Uplatnění práva "vyhledávat, přijímat, rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem či prostřednictvím umění" (bod 2 čl.19 prvního paktu) je stíháno nejen mimosoudně, ale i soudně, často pod rouškou kriminálního obvinění (jak o tom svědčí mj. právě probíhající procesy s mladými hudebníky).

Svoboda veřejného projevu je potlačována centrálními řízeními všech sdělovacích prostředků i publikačních a kulturních zařízení. Žádný politický, filozofický či vědecký názor nebo umělecký projev, jen trochu se vymykající úzkému rámcu oficiální ideologie či estetiky, nemůže být zveřejněn; je znemožněna veřejná kritika krizových společenských jevů, je vyloučena možnost veřejné obrany proti nepravdivým a urážlivým nařčením oficiální propagandy (zákonná ochrana proti "útokům na čest a pověst", jednoznačně zaručená článkem 17 prvního paktu, v praxi neexistuje), lživá obvinění nelze vyvrátit a sarný je každý pokus dosáhnout nápravy nebo opravy soudní cestou; v oblasti duchovní a kulturní tvorby je vyloučena otevřená diskuse. Mnoho vědeckých a kulturních pracovníků i jiných občanů je diskriminováno jen proto, že před lety legálně zveřejňovali či otevřeně vyslovovali názory, které současná politická moc odsuzuje.

Svoboda náboženského vyznání, důrazně zajišťovaná článkem 18 prvního paktu, je systematicky omezoována mocenskou svůlností; oklešťováním činnosti duchovních, nad nimiž trvale visí hrozba oděření nebo ztráty státního souhlasu s výkonem jejich funkce; existenčním i jiným postihem osob, které své náboženské vyznání slovem či skutkem projevují; potlačováním výuky náboženství apod.

Nástrojem omezení a často i úplného potlačení řady občanských práv je systém faktického podřízení všech institucí a organizací ve státě politickým direktivám aparátu vládnoucí strany a rozhodnutím mocensky vlivných jednotlivců. Ústava ČSSR a ostatní zákony a právní normy neupravují ani obsah, ani formu, ani tvorbu a aplikaci takových rozhodnutí; jsou převážně zákulisní, často jen účelová, občana vezmés nezránná a jimi nekontrolovatelná; jejich původci nezodpovídají nikomu než sami sobě a své vlastní hierarchii, přitom však rozhodující způsobem ovlivňují činnost zákonodárných i výkonných orgánů státní správy, justice, odborových zájmových i všech ostatních společenských organizací, jiných politických stran, podniků, závodů, útavů, úřadů, škol i dalších zařízení, přičemž jejich příkazy mají přednost i před zákonem.

Dostanou-li se organizace nebo občané při výkladu svých práv a povinností do rozporu s direktivou, nemohou se obrátit k nestranné instanci, protože žádná neexistuje. Tím vším jsou vážně omezena práva vyplývající z článku 22 a 21 prvního paktu (práva sdružovat se a zákaz jakéhokoli omezení jeho výkonu) i článku 25 (rovnost práva podílet se na vedení veřejných

Oficiální kulturní scéna

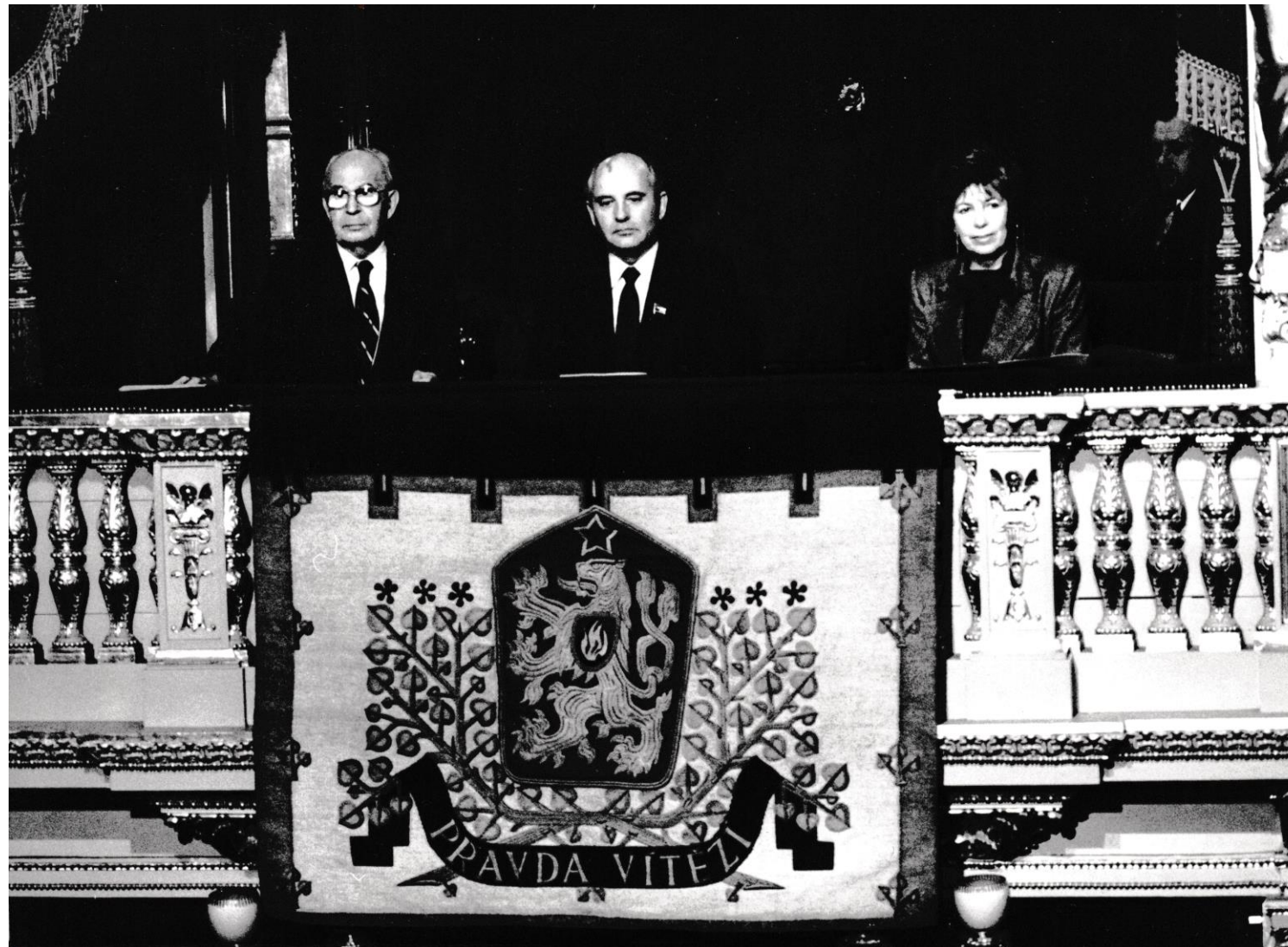
V oblasti kultury došlo k návratu k jejímu politickému podřízení a cenzuře. Na televizních obrazovkách běžely více (Třicet případů majora Zemana, Okres na severu) či méně (Nemocnice na kraji města) zpolitizované seriály, v oblasti populární hudby působila řada oblíbených zpěváků, z nichž někteří se těšili oblibě i v západní cizině a stali se tak vítaným zdrojem deviz. Mezi ně bezesporu patřil i Karel Gott.

Konec nehybnosti

V roce 1985 se stal generálním tajemníkem KSSS Michail Gorbačov, s jehož jménem je spojen pokus o rozsáhlé hospodářské a posléze i politické reformy, které měly zemi vyvést z prohlubující se krize. Českoslovenští političtí lídři v nich viděli ohrožení svých pozic a snažili se je potichu bojkotovat. V druhé polovině 80. let se nicméně i v Československu prohlubovaly ekonomické problémy. Normalizační režim měl stále větší potíže s udržením trvalého růstu životní úrovně. Byl tak nucen přistoupit k určitým hospodářským reformám (přestavbě) a liberalizaci, viditelné od roku 1987 i v oblasti kultury. Reformní pokusy a obecně všechny koncese režimu vůči občanům však přicházely opožděně. Otázkou je, do jaké míry si mohli lidé dělat iluze o možné reformovatelnosti komunistické strany i režimu, když moc reagovala na výzvy k dialogu a na odlišné názory perzekučními opatřeními. K pohybu navíc docházelo v okolních zemích – v Polsku a Maďarsku přistoupily vlády na jednání s opozicí, v červnu 1989 dokonce zvítězila Solidarita v Polsku ve volbách a v září zde byla jmenována nekomunistická vláda. 9. listopadu pak padla Berlínská zeď.

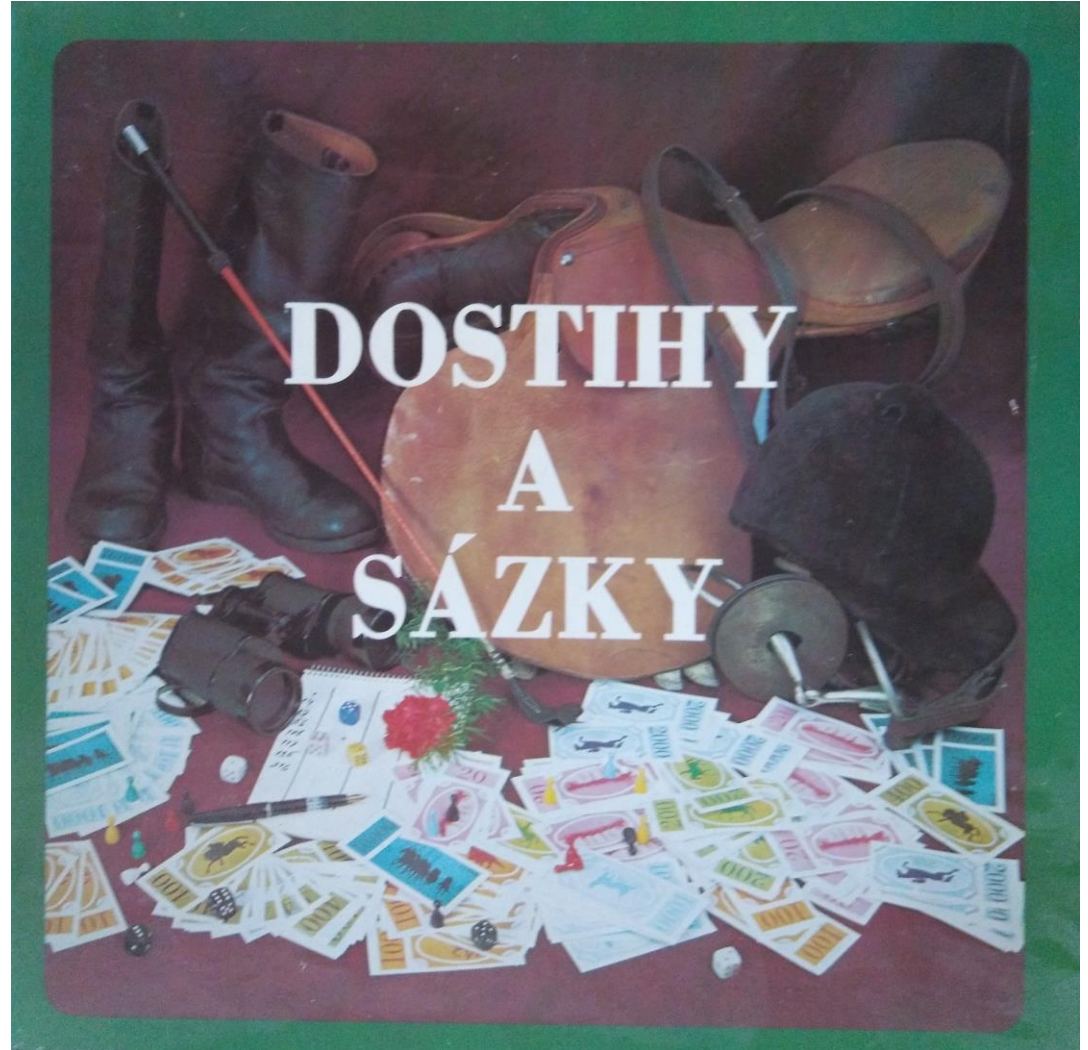
**Michail Gorbačov se svou manželkou Raisou a Gustávem Husákem v prezidentské lóži
Národního divadla sledují 10. dubna 1987 představení Prodané nevěsty**

Nedostatkové zboží

Direktivně řízená ekonomika nebyla schopna pružně reagovat na poptávku po spotřebním zboží. Běžným jevem byly fronty na nedostatkové výrobky včetně základních potravin. Mezi podpultové zboží se mj. zařadila i stolní hra Dostihy a sázky, československá mutace hry Monopoly, neprůchodné z ideologických důvodů.

Životní prostředí

Extenzivní způsob využívání palivoenergetických zdrojů zaostávajícím těžkým průmyslem spojený s exploatací přírody vedl k výraznému zhoršení stavu životního prostředí, který měl zvláště v některých regionech výrazný negativní vliv na zdraví obyvatel. Hnědouhelná elektrárna Počerady nacházející se přibližně v trojúhelníku mezi městy Žatec, Louny a Most.

Stokorunová bankovka s portrétem Klementa Gottwalda vydaná s platností od 1. října 1989

Nezávislé iniciativy

Značně se rozšířil okruh především mladých lidí podílejících se na opozičních a nonkonformních aktivitách. Došlo k nárůstu samizdatové produkce, včetně petic. Vznikaly nové nezávislé iniciativy, včetně recesistické Společnosti za veselejší současnost. Pohlednice společnosti s výzvou k účasti na happeningu v Praze na Žofíně 6. července 1989.

Svíčková manifestace

K první velké manifestaci a zároveň výraznému střetu se státní mocí došlo 25. března 1988 na Hviezdoslavově náměstí v Bratislavě, kde proti zhruba 3500 věřícím (dalších cca 6000 se nacházelo v okolních ulicích) požadujícím dodržování náboženských svobod tvrdě zasáhla policie.

Útěk na Západ

Odstranění železné opony na maďarských hranicích s Rakouskem v květnu 1989 spustilo rozsáhlý exodus východoněmeckých občanů. Na 15 000 jich opustilo svou zemi přes západoněmeckou ambasádu v Praze.

Výňatek z Analýzy ekonomiky ČSSR z února 1989 vypracovaný na Úřadu předsednictva vlády ČSSR

„Lze konstatovat, že dlouho jsme se spoléhali na objektivní přednosti socialismu, jako by všechno automaticky měl vyřešit pokrokovější společenský systém. Příliš dlouho jsme otáleli a otálíme s nezbytnými strukturálními změnami ve výrobě. Centrum ve své hospodářské politice v podstatě ustupovalo resortním, podnikovým a lokálním tlakům. Výsledkem bylo vytvoření nenáročného, ochranářského prostředí pro výrobce a odsouzení odběratelů a spotřebitelů k pasivní roli. Plánovité řízení spolu se systémem rozsáhlého přerozdělování potlačovalo rozvoj podnikatelských aktivit. Pod tlakem dílčích zájmů centrum často rozhodovalo o zavádění a rozšiřování ztrátových výrobních a o neefektivních investicích. Závažné národohospodářské problémy se neřešily, a proto jejich závažnost mimořádně vzrostla. Platí to zejména pro uskutečňování radikálních reforem systému řízení a řešení otázek ekonomické rovnováhy.

Ze všech uvedených důvodů vzrostla ve společnosti nespokojenost s dosahovanými výsledky. Hospodářství ztratilo svůj dynamický rozvoj a naše postavení mezi vyspělými státy světa rok od roku upadá. Po desítky let setrvačně působící tendence vedly ke konzervování struktur, které nejsou schopné soutěže. Vyrábíme nekvalitně a draho a přitom v mnoha oblastech výrobní i společenské spotřeby žijeme nad poměry. Socialismus v Československu se již nemůže pyšnit tím, co pro něj mělo být nejvlastnější: dynamickým rozvojem životní úrovně všech vrstev obyvatelstva, žijících v podmínkách plné sociální spravedlnosti, ve stále se lepším pracovním a zejména životním prostředí.“

V únoru 1983 zaslalo ÚV KSČ stranickým organizacím dopis zabývající se prohloubením účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonitosti, morálky a disciplíny. Jeho dopad nicméně oslabilo i to, že v úplnosti byl publikován až o více než tři roky později.

DOPIS PŘEDSEDNICTVA ÚV KSČ STRANICKÝM ORGÁNŮM A ORGANIZACIÍ K prohloubení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonitosti, morálky a disciplíny

XVI. sjezd naší strany na základě hlubokého a všestranného rozboru současného stavu ohledně generální linie budování rozvinuté socialistické společnosti, objektivně dospěl k závěru, že «slosovolenský lid vedou komunistickou stranou úspěšně pokrokově, v důle socialistické výstavby, rozmožnil úroveň duchovního bohatství naší vlasti a upevnil socialistické základy pro další socialistický rozvoj společnosti. Musíme jej chránit, upevňovat a rozvíjet se co nejdůkladněji a nejhošpodárněji využívat k dalšímu postupu vpřed. Důležitou rolou socialistické společnosti podmínky otěsání a souzvisně uplatňování a dovedení marxisticko-leninských principů ve všech oblastech. K tomu potřebujeme, se zdrojem bohatství socialistické společnosti - jejich občanské byt, rozvíjet pozitivně tvůrčí práci, odměňovat podle množství, nároku a společenského významu. Rozhodnout a spotřebovat při zabezpečení dalšího rozvoje mírně jen to, co vyžaduje vlastní potvů prací. To platí pro celou společnost - pro každého občana. Naproti většině pracujících se a touto zásadou plně ztotožňuje. Pracuje ve prospěch socialistické společnosti poctivě, obětavě, a to i ve svém volném čase, někdy i bez nároku na bezprostřední materiální odměnu. S tímto sdílím však naší kontrastně pochůlní těch, kteří se na škodu společnosti nebo společného břímě zpláchnou, někdy bez jakýchkoliv zábran a v rozporu se socialistickou morálkou, obchází. Vyskytl se i další jevy protisociálněho chování a vysupovat některých občanů, která hrozbě odporuje zákonům a zásadám socialistického soužití. Takové protisociálně jednání jednotlivců se neodláká vždy s důstojným, občanským odpuštěním a postojem. Neoprávně získávají majetku nebo jiného osobního prospěchu na negativní politické dopady na myšlení a jednání lidí. Tak tomu je zejména v případech, kdy majetek občanských občanů, způsob jejich života je v zjevné nespojitosti s jejich objektivně příjmy a majetkovými možnostmi. Zjevně zřetelně je to v případech, kdy takto jedná nějaký vedoucí pracovní v odpovědnosti funkční. To ve svých činnostech porušuje autoritu strany, základy socialistické společnosti a zneužívá našimi nepřáteli i k ideologické diverzi. Protisociálně jevy, kterým se třeba účinněji a důsledněji činit, se objevují v různých úkolu formách: rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, jako materiálu, zařízení, zboží, pobohých limit, ale i dalších, článo, překročení povinnosti pracovníků při nakládání s finančními a honorárními službami socialistických organizací, zneužívání těchto funkcí pro osobní obohacování, tvůrčí činnost, fondy pro financování nevolebné činnosti; zneužívání majetku v socialistickém vlastnictví k poskytování

dará, nejtrněnějších pozornosti a výhod, např. při výstavbě rozrýchání uměle a režerických obchodů, provádění bezplatných oprav aut a jiných nenáležitých služeb a prostředků hospodářských organizací, a číto dosahující výhod pro sebe, nepřidání pro další osoby. získávání majetku ze socialistického vlastnictví, půjčováním základů náležitých nemovitostí, zařízení, odpovídající materiálů za nižší ceny, než je skutečná hodnota, zabezpečování jejich předchozí výroby, v neprospěch společnosti obchodování prostřednictvím dobůd o pracích leninských mimo pracovní poměr a vedlejších pracovních poměr, které se mnohdy uskutečňují v rámci pracovní doby pracovníků, za kterou pobírájí společně i plat; - neoprávněný příjem v případech, kdy osoba neodpovídá kritériím a množství vykonávané práce, dochází i k neodvodněným úpravám plátek k nesprávným pracovním plátek a číto získat nepřijatelné k machinacím v plátek podmíněk pro vyplácení přemění, odměn i plodů; - nezákonná zprávy, jež se propouje na různých úsecích společenského života a v různých podobách. Číto je získat buď plným osobní prospěch, nebo prospěch pro organizaci, často i k zavádění neoprávněných výhod jejm pracovníkům; - porušování spotřebních v obchoch a službach na čmě, více i kosti prodávané zboží, čímž se ve odlišných oblastech přetváří při prodej selatiny, ovoc a masa, vytvářejí větší zdroje neoprávněných příjmů; - přetváření prodej nedostatkůvých drabů zboží v předsatnost provádění opravářských prací pro občany za poskytnutí plátek nebo protislůby. Neodolně zjevného zboží a službě je vyvolán často i uměle s číto získat vlastně prospěch těch, kteří prodej a služby poskytnou; - nedovolené provozování soukromé nebo jiné výrobní činnosti i jednotlivci bez povolení zárodních výborů, které se stává zdrojem nepřiměřených příjmů; zneužívání záležitosti socialistických organizací ve výrobě, v dopravě, v obchoch, v místním hospodářství zdravotnictví a v dalších odvětvích pro vlastní výrobní činnosti. Tato protisociálně činnost je hrubým porušováním morálních zásad strany, základy socialistické společnosti, je projevem pozůstatků kapitalistické řídá a reakcionárního maimozářství. Některí lidé si nepřipouští žádný kritéria rozdělování výroby a služeb, záležitosti, úplatky považují za samozřejmé. Místně se objevují i jevy v oblastech, kde společnost plně zabezpečuje bezplatně včetně nemocných a výroby mladé generace.

XVI. sjezd KSČ zdůraznil, že proti těmto jevům musí být vzhledem ke všem druhům příživnictví a spekulativnímu je nutno rozhodně bojevat. Některé stranické a státní orgány ze zjištěné skutečnosti, přitvářením k uprvňování socialistické zákonitosti, prohloubení hospodárnosti při vynakládání finančních prostředků a režerických obchodů, kontrolu, k využití přípomněk nenáležitých služeb, o které jsou již dříve byli informováni. Přesto se zatím a tvrdě některých protisociálně jevy nedatí dostatečně v celé šíři čítit.

Předsednictvo ÚV KSČ při provádění zprávy k problematice účinnějšího postupu majetkového hospodárnosti a aspektivních zdrojů kriticky posoudilo tuto otázku v širších kontextech kriticky konstatovalo, že v některých oblastech řídící orgány stále dosahoval nepřijatelně i tyto negativní tendence, zasupňují důsledně právní předpisy, ale i uměle pro kontrolu číto, větš a odpovědně naregují na základě upravené pracovních. Zaměřeno, že je především povinností socialistických, hospodářských a společenských orgánů a organizací dohlížet a rozhodně řešit všechny problémy k tomu souboj opatření zejména na občane socialistické ekonomiky, prohloubení řídící a kontrolní činnosti orgánů.

Na základě výzkumu tohoto jevu KSČ předložila vládu ČSR seznam opatření k předcházení neoprávněnému obchodování a k záležitosti odměňování postupu majetku a majetkového prospěchu z nepovolených zdrojů. Předsednictvo ÚV KSČ dne 22. II. 1982 vyslovilo souhlas s navrženými opatřeními vlády ČSR. Souboj opatření má komplexní charakter a týká se všech státich, hospodářských i společenských orgánů.

V příslušných opatřeních je hlavní důraz položen na důslednější využití právních předních norm a kontrol na všech úsecích společenského života, překonání nedostatků, které umožňují tvůrčí protisociálních jevů ve výrobě, rozdělování i spotřebě. Požaduje se zlepšit zprávy a ochrany zárodních majetku.

V činnosti národních výborů je nutné zvýšit dohled ochrany proti neoprávněnému obchodování, postlání prevence a důslednější uplatňování sankcí. Je třeba prohloubit a zintenzívnit spolupráci národních výborů a orgánů MNS a prokuratury při provádění právních záležitostí socialistické zákonitosti. V činnosti orgánů obč se počítá se zúčastněním národních předů při odhalování, objasňování a dokumntování trestné činnosti, která je zářevem neoprávněného obchodování.

Významný podíl v boji s protisociálněskými jevy přispívá i orgánům a organizacím Národní fronty, Všechny stranické orgány a záležitosti na podporu naproti většině občanských, kteří poctivě pracují a čestně žijí. Rozhodující činitelem v tomto boji je vysoká národnostní a zárodnějí zabezpečování potřeb občanských v výrobu, obchoch a službach, zkvatifikování lidí práce v dovedných pracovních oborech, kontrola pracovních číto, a číto získat vlastně prospěch těch, kteří poskytují služby orgánům a organizacím.

Důležitá je i otázka souzvisné politickovýrobní práce, jak ji rozpracovalo 15. zasedání ÚV KSČ, zaměřena proti přitváření vzniká negativní jevy, zejména účinnější propaganda, odhalující jejich možnosti. Je třeba důsledně využívat všech forem preventivních výchovných práci, zejména státních orgánů, národních výborů a společenských organizací, včetně koordinovaně a systematicky boje se záležitostmi odstraňování socialistické zákonitosti na každém pracovním, každý občanském. Jedná se o celospolečenskou záležitost, o aktivizaci celého politického uvědomení naší společnosti, o prohloubení vedoucí dílny strany v této oblasti.

Podpora programu XVI. sjezdu, kterou pracovníci a občanské vyjadřují i ve volbách rozvojem pracovního práva, je záležitostí, jež musí být vyřešena zaprvou protisociálněským jevem. Čímž je třeba dát plnou podporu těm, kdo čestně a obětavě pracují a důsledně prosazují celospolečenské zájmy a pracovní káňzu. Především úlohou na každém pracovním v celé společnosti, je upravit disciplínu a postlání jeke základními předpoklády účinného boje s nepřátelnými jevy i úspěšného plnění závěrů XVI. sjezdu KSČ. Každá stranická organizace i vedoucí pracovníci jsou zodpovědní, aby v okruhu jejich působnosti byli tento požadavek důsledně realizováni.

Předsednictvo ÚV KSČ vyjadřuje přewhloučení, že káňpa a důslední výborů i základy organizace strany přídru v čele tohoto úsilí a budou důsledně kontrolovat plnění opatření příslušných státních orgánů a rozvíjí číto a účinně zápas za překonání a odstránění nedostatků, které mají vážné ekonomické a morálně politické důsledky.

PŘEDSEDNICTVO OSTRÉDNÍHO VÝBORU KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA

RUDÉ PŘÁVO

Fotopora programu XVI. sjezdu, kterou pracovníci a občanské vyjadřují i ve volbách rozvojem pracovního práva, je záležitostí, jež musí být vyřešena zaprvou protisociálněským jevem. Čímž je třeba dát plnou podporu těm, kdo čestně a obětavě pracují a důsledně prosazují celospolečenské zájmy a pracovní káňzu.

Propagační plakát z první poloviny sedmdesátých let

Výsledky šetření zvláštní komise ústředních kontrolních a revizních komisí ÚV KSČ a ÚV KSS v kauze Stanislava Babinského, 5. únor 1988

4250

Příloha III

Výsledky šetření, provedeného s členy strany, ve vztahu
k Okresnímu průmyslovému podniku a Jednotě v Dolním Kubíně.

Případ rozsáhlé trestné činnosti Babinského a dalších funkcionářů okresu Dolní Kubín vzbudil značnou pozornost stranické i ostatní veřejnosti. Velký zájem vyvolal i u některých sdělovacích prostředků v zahraničí.

Předsednictvo ÚV KSČ se na 40. schůzi dne 3. července 1987 zabývalo stavem boje s trestnou činností a návrhy k jejímu účinnějšímu omezení. Mimo jiné rozhodlo: "Ustavit pracovní komisi v čele s předsedou ÚKRRK KSČ s. J. Hajnem a předsedou ÚKRRK KSS s. E. Turzem s úkolem prověřit, zda jednání některých dalších členů strany ve vztahu k Okresnímu průmyslovému podniku a k Jednotě v Dolním Kubíně nebylo v rozporu s Dopisem předsednictva ÚV KSČ stranickým orgánům a organizacím k prohloupení účinnosti boje proti porušování zásad socialistické zákonnosti, morálky a disciplíny. O výsledcích prověrky podá komise zprávu předsednictvu ÚV KSČ.

Pro potřeby pracovní komise ÚKRRK KSČ, která byla složena z členů vedení ÚKRRK KSČ /s. Hajn, Turzo, Vecker a Kadleček/ předaly soudní orgány seznam 28 členů strany, kteří různými způsoby měli vztah k případu Babinský a jejich jednání bylo v rozporu se stanovami strany a Dopisem předsednictva ÚV KSČ. V přípravném nebo hlavním soudním jednání bylo se všemi /kromě s. Chňouřka, kde bylo jednáno s jeho ženou/, hovořeno a k obvinění, která proti nim vznesl Babinský, se vyjádřili. Součástí podkladů, předaných komisi ÚKRRK KSČ soudními orgány, byla i vyjádření znalců k ohodnocení nábytku.

Stranické pohovory byly uskutečněny s 26 členy. Jednáno nebylo se s. JUDr. Jindřichem Langrem, bývalým okresním prokurátorem v Dolním Kubíně, který je ve stavu nemocných /po infarktu/ a se s. Matejem Kupšem, bývalým náčelníkem krajské správy SNB v Banské Bystrici, který se písemně omluvil z důvodů dlouhodobějšího vážnějšího onemocnění.

Petiční hnutí

V červnu 1989 vznikla v prostředí Charty 77 petice Několik vět (hlavním autorem byl Václav Havel), která žádala propuštění politických vězňů, svobodnou činnost sdělovacích prostředků a nezávislých iniciativ, veřejnou diskusi o všech otázkách dějin, politiky a významných investičních akcí. Počet signatářů neustále rostl a do listopadu 1989 ji podepsalo na 40 000 lidí, včetně známých osobností kulturního života.

NĚKOLIK VĚT

První měsíce roku 1989 znovu a jasně ukázaly, že i když se současně československé vedení velmi často zaklíná slovy "přestavba" a "demokratizace", ve skutečnosti se dost zoufale vzpírá všemu, co demokracii vytváří nebo co ji alespoň vzdáleně připomíná. Petice a iniciativy občanů, které samo neorganizovalo, odmítá jako "nátlakové akce"; odlišné politické názory odsuzuje jako "antisocialistické" a "nepřátelské"; pokojná lidová shromáždění rozháná; do přípravy nových zákonů nedovoluje veřejnosti mluvit.

Tytéž měsíce však zároveň ukázaly, že občanská veřejnost se už vymaňuje z letargie a že stále více lidí má odvalu veřejně projevit svou touhu po společenských změnách.

Pohyb ve společnosti se tak začíná stále pováživěji srážet s nehybností moci, roste společenské napětí a začíná hrozit nebezpečí otevřené krize.

Takovou krizi si nikdo z nás nepřeje.

Proto vyzýváme vedení naší země, aby pochopilo, že nadešel čas ke skutečným a důkladným systémovým změnám, a že tyto změny jsou možné a mohou mít úspěch jen tehdy, bude-li jim předcházet vskutku svobodná a demokratická diskuse. Prvním krokem k jakýmkoli smysluplným změnám, novou etapou počínaje a ekonomickou reformou konče, musí být tedy zásadní změna společenského klimatu v naší zemi, do kterého se musí vrátit duch svobody, důvěry, tolerance a plurality.

Podle našeho názoru je k tomu třeba:

- 1) Aby byly okamžitě propuštěni všichni političtí vězňové.
- 2) Aby přestala být omezována svoboda shromažďovací.
- 3) Aby přestaly být kriminalizovány a pronásledovány různé nezávislé iniciativy a začaly být konečně chápány i vládou jako to, čím v očích veřejnosti už dávno jsou, totiž jako přirozená součást veřejného života a legitimní výraz jeho různorodosti. Zároveň by neměly být kladeny překážky vzniku nových občanských hnutí, včetně nezávislých odborů, svazů a spolků.
- 4) Aby byly sdělovací prostředky i veškerá kulturní činnost zbaveny všech forem politické manipulace a především i následné skryté cenzury a otevřeny svobodné výměně názorů a aby byly legalizovány sdělovací prostředky působící nezávisle na oficiálních strukturách.
- 5) Aby byly respektovány oprávněné požadavky všech věřících občanů.
- 6) Aby byly všechny chystané i uskutečňované projekty, které mají natrvalo změnit životní prostředí v naší zemi a předurčit tak život budoucích generací, neodkladně předloženy k všestrannému posouzení odborníků i veřejnosti.
- 7) Aby byla zahájena svobodná diskuse nejen o padesátých letech, ale i o Pražském jaru, invazi pěti států Varšavské smlouvy a následné "normalizaci". Je smutné, že zatímco v některých zemích, jejichž armády tehdy do československého vývoje zasáhly, se dnes už o tomto tématu začíná vážně diskutovat, u nás je to stále ještě velké tabu, a to jen proto, aby nemuseli odstoupit ti lidé z politického a státního vedení, kteří jsou odpovědní za dvacetileté upadání všech oblastí společenského života u nás.

Každý, kdo souhlasí s tímto stanoviskem, může je podpořit svým podpisem.

Vládu vyzýváme, aby s ním nenaložila tak, jak je dosud zvyklá s nepohodlnými názory nakládat. Zasadila by tím osudnou ránu nadějším, jimiž jsme vedeni, totiž nadějším na skutečný společenský dialog jako jediné možné východisko ze slepé uličky, v níž se dnes Československo nachází.

Podpisy je možno předávat či zasílat dosavadním signatářům anebo na tyto adresy:

Stanislav	BEVÁTÝ, Revoluční 312/1285, 760 01 Gottwaldov
Václav	HAVEL, Engelsovo nám. 78, 120 00 Praha 2
Jiří	KŘIŽAN, Navrátilova 16, 110 00 Praha 1
Saša	VONDERA, Trojanova 1, 120 00 Praha 2

Demonstrace v Praze

První velká protirežimní demonstrace v Praze se uskutečnila v srpnu 1988 u příležitosti 20. výročí okupace země, další pak k 70. výročí vzniku republiky v říjnu téhož roku. Široký ohlas doma i ve světě pak vyvolala policejní brutalita během tzv. Palachova týdne v lednu 1989. Informace o konání manifestace k 70. výročí vzniku Československa 28. října 1988 a diskusní soboty 29. října 1988.

**ČESKOSLOVENSKÉ NEZÁVISLÉ
AKTIVITY OZNAMUJÍ,**
že dne 28. října v Praze na Václavském
náměstí, od 15. do 17. hod, pořádají mani-
festaci u příležitosti 70. výročí
vzniku republiky.

Program - zahájení státní hymnou
- krátké projevy zástupců
jednotlivých iniciativ
- manifestační pochod
na Staroměstské náměstí
- zakončení manifestace
státní hymnou

☆☆☆
aktivisté Charty 77, České
dětí, Demokratická inicia-
tíva, Nezávislé mírové
sdružení, SPUSA, VONS.

Zároveň NMS a České
dětí oznamují, že tradice
posledních diskusních sobot v měsíci bude
pokračovat 29. října v Praze na Václavském
náměstí u sochy sv. Václava, od 15. do 17. hod.
Obě shromáždění jsou v souladu
s čl. 28 Ústavy ČSSR.

Pád Gustáva Husáka

V prosinci 1987 byl nucen G. Husák rezignovat na post generálního tajemníka ÚV KSČ, na němž ho nahradil Miloš Jakeš, jenž se stal terčem posměchu díky svému samizdatově šířenému projevu v Červeném Hrádku v červenci 1989. Zde při projevu na slavnostním shromáždění k 68. výročí Velké říjnové socialistické revoluce 7. listopadu 1985.

17. listopad 1989

Impulesem k zhroucení normalizačního režimu se stal brutální zásah bezpečnostních sil proti studentské manifestaci konané 17. listopadu 1989 v Praze. Následovalo vyhlášení stávkový na pražských vysokých školách, ke které se připojili divadelníci. Revoluční vlna se záhy přelila i do ostatních oblastí republiky. Průvod studentů na Gottwaldově (dnes Masarykově) nábřeží v Praze 17. listopadu 1989.

Počátek revoluce

Dne 19. listopadu bylo ustaveno Občanské fórum, jež požadovalo odstoupení vysokých politiků, kteří napomáhali invazi v roce 1968, ustanovení vyšetřovací komise k zákroku na Národní třídě, odhalení a potrestání viníků zásahu a propuštění politických vězňů. Obdobnou platformou se pro Slovensko stala o den později Veřejnost proti násilí.

Generální stávka

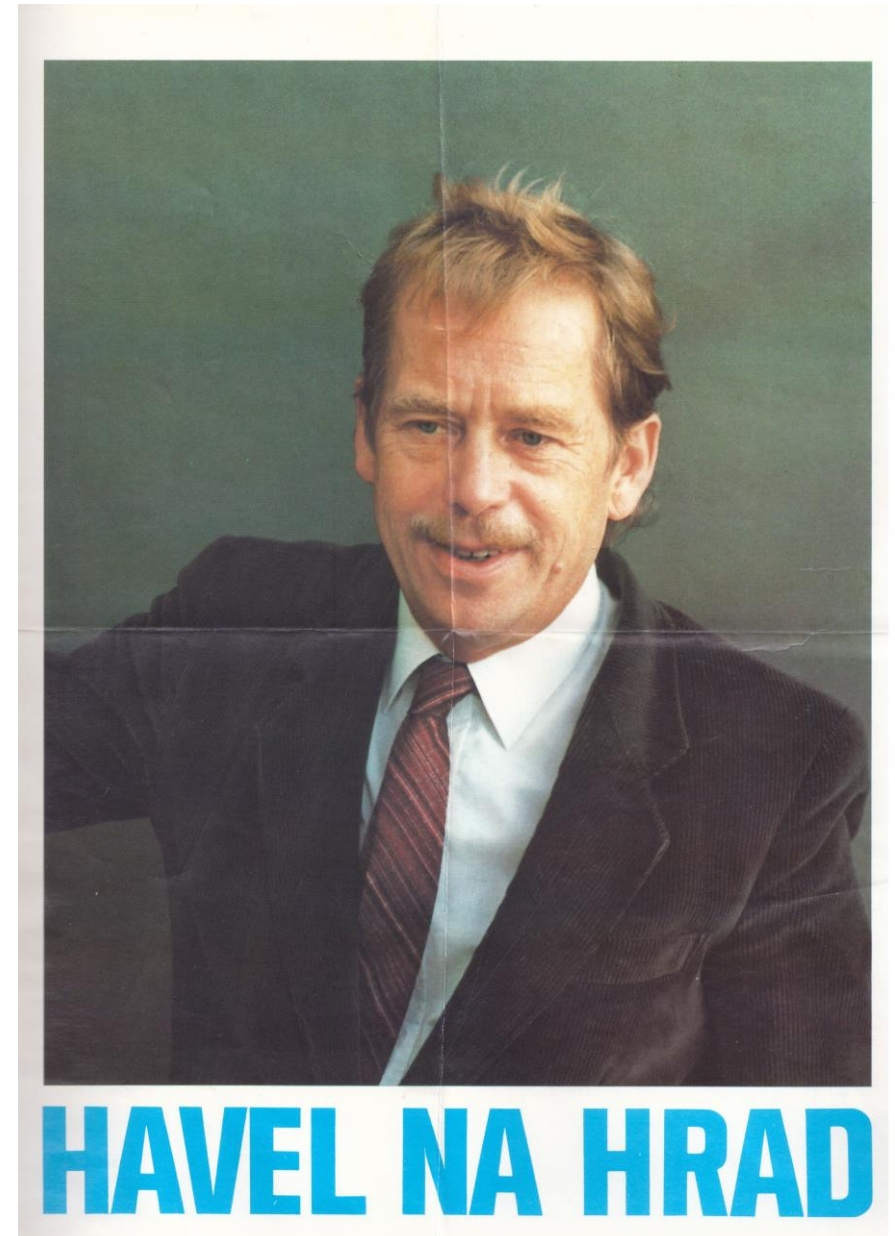
Na podporu požadavků OF a VPN se 27. listopadu 1989 v celé zemi uskutečnila generální stávka probíhající pod základními hesly „Konec vlády jedné strany“ a „Svobodné volby“. Shromáždění občanů na náměstí Bojovníků za mír (dnes náměstí Dr. Edvarda Beneše) v Liberci.

Václav Havel prezidentem

Výsledkem jednání mezi stoupenci opozice a představiteli vlády ocitajícími se pod stále větším tlakem byla rekonstrukce federální i národních vlád a parlamentů, zrušení vedoucí úlohy KSČ, demise jejího vedení a 29. prosince 1989 volba nedávno vězněného Václava Havla prezidentem republiky. Té předcházela mohutná informační kampaň, která jej veřejnosti představila jako ideálního kandidáta na prezidenta.

Zdroje

V prezentaci byly využity fotografie a dokumenty z výstavy „Pravda vítězí (Československo 1918–1992)“, na jejíž přípravě se autor prezentace podílel, a dále materiály přístupné na [google.com](https://www.google.com). Jejich kopírování není povoleno.

**PREZENTACE JE URČENA POUZE PRO
STUDIJNÍ ÚČELY, JE ZAKÁZÁN JEJÍ ŠÍŘENÍ.**